

ARTEFACTE DE PIATRĂ ȘLEFUITĂ DIN ENEOLITIC ȘI EPOCA BRONZULUI DESCOPERITE ÎN DEPRESIUNEA NEAMȚ

Vasile Diaconu

Noile recunoașteri arheologice de suprafață, efectuate în Depresiunea Neamț, au avut ca rezultat identificarea mai multor puncte preistorice, datate în eneolitic, descoperiri care prezintă caracteristici ale culturilor Precucuteni și Cucuteni, dar și din etapa finală a epocii bronzului, respectiv cultura Noua¹. Materialul arheologic recuperat cu acest prilej este diversificat și include: ceramică, plastică antropomorfă și zoomorfă, dar și numeroase unelte de piatră.

Cu această ocazie ne vom concentra atenția doar asupra uneltelor de piatră șlefuită, deoarece, prin cunoașterea acestora, se vor putea reconstitui aspecte de natură economică și chiar socială, specifice comunităților preistorice.

În funcție de încadrarea cronologică a utilajului litic analizat, acesta a fost împărțit în două grupe: artefacte specifice eneoliticului și artefacte din epoca bronzului. O analiză diferențiată, din punct de vedere cronologic, va putea evidenția existența unor trăsături tehnologice, tipologice și funcționale care pot varia de la o etapă la alta.

Pomind de la tendințele actuale în ceea ce privește studierea aspectelor economice ale comunităților preistorice, reconstituite în unele cazuri prin cercetări experimentale, am comparat unele dintre rezultatele acestor cercetări cu propriile observații, pentru o interpretare cât mai corectă a tehnologiilor preistorice și a funcționalității artefactelor litice.

Pentru a completa informațiile referitoare la tehnologiile de confecționare și la funcționalitatea artefactelor litice, am apelat la analize microscopice, pentru unele categorii de roci, dar și la propriile observații experimentale. Acestea din urmă, constituie și o etapă indispensabilă pentru analizele traseologice, care permit identificarea urmelor de uzură și a diferitelor tipuri de activități în care au fost implicate artefactele litice².

Unelte de piatră șlefuită din eneolitic.

Uneltele de piatră șlefuită caracteristice eneoliticului provin din trei așezări: Săcălușești-Dealul Valea Seacă, Topolița-La nord-vest de sa³, Valea Seacă-Ferma de vaci⁴, în care au fost identificate urme arheologice specifice culturii Precucuteni,

¹ Unele dintre aceste descoperiri, care aparțin autorului, au făcut obiectul unor comunicări științifice sau au fost incluse în articole care se află sub tipar.

² Senica Tudose, *Metoda traseologică și unele posibilități de aplicare în arheologie*, în *MemAntiq*, XIX, 1994, p. 427.

³ V. Diaconu, *Noi așezări precucuteniene în Depresiunea Neamț*, în *Opțiuni Istoriografice*, VIII/1, 2007, p. 10-12.

⁴ Gh. Dumitroaia, *Materiale și cercetări arheologice din nord-estul județului Neamț*, în *MemAntiq*,

fazele II-III și/sau culturii Cucuteni, faza A. În cazul așezării de la Săcălușești-Dealul Valea Seacă, în care se întâlnesc dovezi arheologice caracteristice ambelor culturi, utilajul litic va fi tratat unitar, deoarece, în lipsa unor cercetări sistematice și a unei situații stratigrafice, este aproape imposibilă analiza individuală, pe fiecare cultură, a uneltelor din piatră.

Lotul de artefacte supus analizei cuprinde un număr de 26 de piese (în curs de prelucrare și finite), care, din punct de vedere tipo-funcțional, au putut fi împărțite în trei categorii: topoare, tesle și dălți. Pentru fiecare categorie vom face o scurtă prezentare a tipologiei și funcționalității, cu scopul de a realiza o reconstituire veridică a răspândirii și utilității acestor artefacte.

Pomind de la criteriul tehnologic, vom avea în vedere materiile prime folosite și tehnicile de confecționare ale artefactelor litice. În ceea ce privește materiile prime, necesare confecționării artefactelor litice specifice eneoliticului, putem presupune că erau procurate din imediata apropiere a așezărilor, rocile provenind în majoritate din depunerile terigene, din albiile râurilor sau din terasele acestora⁵. Se pare că se practica și exploatarea rocilor direct din afloriment⁶, așa cum o arată câteva lespezi aflate în curs de prelucrare.

Mamele au constituit principala materie primă (în proporție de 95%), dar se întâlnesc și artefacte confecționate din gresie. Cel mai adesea au fost utilizate mamele brune bituminoase de vârstă oligocenă, cu duritate medie, datorită conținutului de materie organică bituminoasă și îmbogățirii lor în silice. Într-un singur caz (Valea Seacă-Ferma de vaci) a fost utilizată mama brună bituminoasă cu lamine menilitice, din care a fost confecționată o dălțiță trapezoidală (fig. 3/5).

Mamele brune bituminoase au fost identificate în pârau Nilului, de lângă Mănăstirea Neamț, iar în albia pârauului Nemțșor au fost identificate gresii silicioase și menilite de culoare brună. De asemenea, pe culmea Pleșu, între pârauul Catrinei și valea Slatinei, a fost observat un orizont al mamelor brune bituminoase și al menilitelor. Menilite brune au fost descoperite și pe versantul estic al Munților Stânișoarei, în Dealul Sihla și în Dealul lui Aron Vodă⁷.

Preferința comunităților eneolitice din această zonă, pentru utilizarea rocilor cu duritate scăzută, poate fi explicată prin intenția de a reduce timpul de lucru, necesar pentru confecționarea uneltelor, sau prin faptul că aceste roci erau procurate de la surse aflate în apropierea așezărilor.

Pentru a se obține piesa finită, materia primă era supusă unui șir complex de operații tehnologice. Mai întâi se obținea eboșa, prin cioplire, apoi urma șlefuirea și ascuțirea picsei. Dovadă a prelucrării uneltelor în cadrul așezărilor stau numeroase așchii de mamă, lespezile în curs de prelucrare și eboșele. În așezarea de la

XVIII, 1992, p. 72.

⁵ Recunoașterile noastre de teren ne-au permis să observăm faptul că în albiile și terasele râurilor din Depresiunea Neamț se întâlnesc diferite tipuri de gresii și mame, din care puteau fi confecționate uneltelile șlefuite.

⁶ N. Anastasiu et alii, **Dicționar de geologie**, București, 1998, p. 13.

⁷ Al. Păunescu, **Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret**, vol. I/1, București, 1998, p. 53 și nota 174.

Săcălușești-Dealul Valea Seacă, lucrările agricole au scos la suprafață o mică aglomerare de unelte finite și mai multe deșeuri de prelucrare, care ar putea indica existența unui atelier în acest loc.

Pe baza unor artefacte aflate în diferite stadii de prelucrare, se pot identifica mai multe etape ale operațiunii de cioplire. Piatra (lespedea) aleasă pentru confecționarea unui tip de artefact, avea de cele mai multe ori o formă apropiată de piesa finită, iar printr-o cioplire sumară era conturată partea activă a acesteia. În unele cazuri, lespedea de piatră era cioplită și în zona muchiei sau pe părțile laterale, fiind astfel înlăturate neregularitățile rocii, care ar fi îngreunat finisarea artefactului. Prin șlefuirea totală sau doar parțială, piesa era adusă la forma dorită. În cele mai multe cazuri, muchia piesei nu a fost finisată pentru a se asigura o bună fixare în coadă. Câteva topoare și tesle prezintă în zona muchiei câte o șanțuire (fig. 2/2, 3), șlefuită sau neșlefuită, paralelă cu axul cozii, care pare să fi fost în legătură cu un sistem mai eficient de fixare a cozii, atestat încă de la începutul neoliticului⁸.

Pentru operațiunea de șlefuire erau utilizate lespezi de gresie sau microconglomerat, iar pentru sporirea proprietăților abrazive ale acestora se folosea nisipul cu granulație diferită. Observațiile microscopice au evidențiat faptul că pe suprafață mai multor unelte șlefuite se întâlnesc șanțuiri fine, datorate șlefuirii (fig. 4/5, 6). De obicei, aceste șanțuiri sunt dispuse paralel sau oblic pe axul longitudinal al pieselor, iar în zona părții active se întâlnesc șanțuiri transversale.

Topoare. Sunt unelte destinate operațiunilor executate prin percuție directă, ceea ce permite aplicarea loviturilor pe două direcții alterne sub unghiuri de lucru oblice⁹.

Din cele trei așezări eneolitice provine un număr de 13 topoare, neperforate, aflate în diferite stadii de prelucrare (fig. 1/1-9). Dimensiunile acestor artefacte sunt cuprinse între 13,6-6 cm lungime, iar lățimea maximă variază între 6-4 cm¹⁰. Secțiunea transversală este de cele mai multe ori biconvexă, dar se întâlnesc și exemplare plan convexe în secțiune. La cele mai multe dintre piese, muchia este neprelucrată, dar se constată uneori rotunjirea sau finisarea acesteia, probabil în funcție de modul de fixare în coadă. Taișul este drept sau ușor arcuit și întotdeauna bine finisat.

Privitor la funcționalitatea acestor artefacte, este unanim acceptată utilizarea lor în cadrul operațiunilor de prelucrare a lemnului (tăiere, cioplire, finisare), dar s-a propus și întrebuințarea lor ca piese aratorii¹¹. Mai trebuie făcută precizarea că unele artefacte descoperite la Săcălușești-Dealul Valea Seacă, prezintă puternice urme de uzură în zona taișului (fig. 2/2, 3), ca urmare a utilizării lor în diferite activități lucrative.

Pentru a lămuri unele aspecte de ordin tehnologic și funcțional, am considerat necesară realizarea pe cale experimentală a unui topor de piatră. Folosind o lespede de mamă, descoperită în cadrul așezării de la Săcălușești-Dealul Valea Seacă, prin

⁸ N. Ursulescu, *Tipologia și evoluția pieselor de piatră șlefuită cu taiș ale culturii Starčevo-Criș din Moldova*, în *Contribuții privind neoliticul și eneoliticul din regiunile est-carpătice ale României*, vol. I, Iași, 2000, p. 159.

⁹ O. Cotoi, C. Grasu, *Unelte de piatră șlefuită din eneoliticul subcarpaților Moldovei*, Iași, 2000, p. 27.

¹⁰ Dimensiunile prezentate sunt valabile doar pentru piesele întregi.

¹¹ Șt. Cucuș, A. Muraru, *Studiu tipologic și petrografic al uneltelor litice din câteva așezări Cucuteni B*, în *MemAntiq*, IX-XI, 1985, p. 618.

detașarea mai multor așchii, am obținut o eboșă de formă trapezoidală. Cu ajutorul unei gresii cu granulație mare, recoltată din albia pâraului Valea Seacă, am trecut la finisarea eboșei, pentru a obține piesa finită. Pentru a spori proprietățile abrazive ale gresiei, am utilizat nisip și apă, care au redus timpul de șlefuire al eboșei. În final, piesa a fost lustruită cu ajutorul unei cute, dintr-o piatră foarte fină. Durata de timp necesară realizării acestui artefact, ținând cont de duritatea scăzută a materiei prime, dar și de operațiunile executate, a însumat aproape 1 oră și 40 de minute de lucru. În final, piesa a fost montată în scobitura unei cozi de lemn, cu ajutorul rășinii topite, care după răcire a fixat destul de bine toporul (fig. 5/7, 8).

Pomind și de la alte observații experimentale, s-a presupus că un om, fără o pregătire specială, poate tăia cu un topor de piatră un arbore cu diametrul de 25 cm în aproximativ 20 de minute¹². Desigur, acești parametri sunt variabili, în funcție de duritatea rocii din care a fost confecționată unealta, dar și în funcție de esența lemnoasă care urma să fie tăiată.

Tesle. Ca și topoarele, aceste artefacte litice sunt destinate tot operațiunilor executate prin percuție directă, având tăișul dispus transversal față de axul longitudinal al cozii, ceea ce permite aplicarea loviturilor doar pe o singură direcție. Spre deosebire de topoarele neperforate, teslele au secțiunea longitudinală asimetrică, datorită plasării tăișului în apropierea planului suprafeței ventrale a pieselor¹³.

Forma celor mai multe piese de acest tip este cea trapezoidală (fig. 2/5, 7), cu secțiunea transversală dreptunghiulară sau biconvexă, dar se întâlnesc și exemplare dreptunghiulare, cu secțiunea transversală biconvexă (fig. 2/6). Întreaga suprafață a pieselor este șlefuită, iar tăișul este drept sau arcuit, uneori știrbit, datorită utilizării.

Lungimea pieselor variază între 15,2-7,5 cm, iar lățimea maximă poate ajunge până la 4 cm.

Pomind de la forma tăișului, s-a presupus că teslele cu tăișul arcuit erau utilizate pentru scobirea lemnului, iar cele cu tăișul drept se pretau mai bine la cioplirea obiectelor de lemn¹⁴, deși nu pot fi excluse și funcții complementare, precum aceea de tranșare a vânatului¹⁵.

Dălți. O categorie de artefacte destul de bine reprezentată în lotul de piese analizat este cea a dălților, care din punct de vedere morfologic se împart în două categorii: prismatice și plate. Așa cum o arată unele piese în curs de prelucrare (fig. 3/1-3, 6), dălțile erau confecționate pe anumite pietre de formă apropiată unelei propriu-zise, care printr-o cioplire sumară și prin șlefuire deveneau obiecte funcționale, destinate scobirii sau finisării lemnului. Pentru piesele lucrate din roci cu duritate crescută, nu excludem posibilitatea ca acestea să fi fost utilizate în activități de prelucrare a osului și cornului.

Dălțile sunt artefacte destinate operațiilor executate prin percuție indirectă, sub

¹² E. Comșa, **Date despre uneltele de piatră șlefuită din epoca neolitică și din epoca bronzului de pe teritoriul României**, în *SCIV*, 23, 2, 1972, p. 253 și nota 40.

¹³ O. Cotoi, C. Grasu, **op.cit.**, p. 29.

¹⁴ E. Comșa, **op.cit.**, p. 254-255 și nota 43.

¹⁵ O. Cotoi, C. Grasu, **op.cit.**, p. 29.

un unghi de lucru perpendicular. Din acest motiv, muchia unora dintre piese este rotunjită, pentru a se evita aşchiera acestora. Ca forme se întâlnesc atât exemplare dreptunghiulare (fig. 2/9; fig. 3/4, 6), dar şi piese trapezoidale, cu secţiunea transversală dreptunghiulară, colţurile fiind în general rotunjite (fig. 3/5, 7, 8). Partea activă este foarte bine ascuţită şi uşor rotunjită. Dimensiunile dălţilor sunt cuprinse între 6,5 - 12,5 cm lungime, iar lăţimea maximă variază între 1,7 - 4 cm.

Pentru artefactele de piatră amintite până acum, găsim analogii în aproape toate aşezările eneolitice de la est de Carpaţi, dar cele mai apropiate similitudini pot fi regăsite la unele piese descoperite în câteva aşezări tot din Depresiunea Neamţ, cum sunt cele de la Târpeşti¹⁶, Vânători-Neamţ¹⁷, Topoliţa¹⁸, Lunca¹⁹.

Pornind de la detaliile morfologice şi de la numărul artefactelor litice, dar luând în considerare şi natura materiilor prime folosite pentru realizarea acestora, se impun câteva observaţii privitoare la dinamica şi funcţionalitatea pieselor în discuţie. În primul rând se observă un număr destul de mare de unelte de piatră şlefuită, legat în mod direct de necesităţile economice ale comunităţilor eneolitice. Apoi, faptul că sursele de aprovizionare cu materii prime se aflau în apropierea aşezărilor, a determinat realizarea unei game variate de artefacte litice şlefuite. Sub raport numeric se observă o predominare a topoarelor, urmate de dălţi şi tesle, dar acest raport este variabil de la o aşezare la alta.

Analizele polinice efectuate pentru nivelurile culturilor Precucuteni şi Cucuteni din aşezarea de la Târpeşti (aflată în extremitatea estică a Depresiunii Neamţ) au evidenţiat faptul că în apropierea acestora se aflau zone împădurite, în special cu foioase²⁰. Dacă luăm în calcul distanţa relativ apropiată dintre aşezările din care provin artefactele supuse analizei şi staţiunea arheologică de la Târpeşti, putem presupune că piesajul arboricol era asemănător, iar în acest caz poate fi explicat numărul crescut de topoare, tesle şi dălţi, descoperite în cele trei aşezări eneolitice, care au fost utilizate pentru tăierea şi prelucrarea lemnului. Probabil, necesitatea dobândirii unor noi terenuri favorabile agriculturii, a determinat o defrişare parţială a acestor suprafeţe împădurite de către comunităţile eneolitice din zonă.

Dimensiunile relativ reduse şi calitatea materiilor prime din care au fost confecţionate uneltele eneolitice, ne permit să presupunem că erau utilizate pentru prelucrarea lemnului şi nu pentru tăierea acestuia, care se realiza cu piese mai mari, lucrate din roci dure.

Unelte şlefuite din epoca bronzului.

Pentru etapa finală a epocii bronzului supunem analizei patru topoare de piatră, aflate în stare fragmentară, descoperite în trei puncte arheologice, din care au fost

¹⁶ Silvia Marinescu-Bilcu, *Cultura Precucuteni pe teritoriul României*, Bucureşti, 1974, fig. 19/1, 3, 4, 5, 6, 9; fig. 20; fig. 21.

¹⁷ Gh. Dumitroaia, *Sondajul arheologic de la Vânători-Neamţ*, în *MemAntiq*, XII-XIV, 1986, fig. 4/1-3.

¹⁸ Idem, *Materiale şi cercetări...*, fig. 6/8.

¹⁹ Idem, *Depunerile neo-eneolitice de la Lunca şi Oglinzi, judeţul Neamţ*, în *MemAntiq*, XIX, 1994, fig. 52/1.

²⁰ Silvia Marinescu-Bilcu, M. Cărciumaru, A. Muraru, *Contribuţii la ecologia locurilor pre- şi protoistorice de la Târpeşti*, în *MemAntiq*, IX-XI, 1985, p. 650-654.

recoltate materiale specifice culturii Noua.

Din punct de vedere tehnologic, artefactele din piatră șlefuită sunt lucrate din roci cu duritate ridicată, de natură vulcanică (fig. 6/2), procurate pe calea schimburilor. Un alt element caracteristic acestei perioade îl constituie numărul mare de topoare perforate, comparativ cu eneoliticul, când proporția cea mai însemnată o dețineau topoarele plate, neperforate. Dacă în eneolitic, majoritatea uneltelor de piatră șlefuită erau confecționate în cadrul așezărilor, pentru epoca bronzului se poate presupune că unele dintre acestea se realizau în ateliere specializate, aflate, probabil, în zonele bogate în materii prime de calitate.

În comuna Vânători-Neamț, în așezarea din punctul *La izvoare* sau *La budăie*, au fost descoperite la suprafață, în urma lucrărilor agricole, două topoare de piatră, în stare fragmentară. Muchia cilindrică, terminată cu un buton semisferic, profilul ușor arcuit, umerii puțin reliefați și atenta finisare a artefactelor, sunt caracteristici care ne permit să le încadrăm în seria „topoarelor de luptă”. Conform tipologiei întocmite de către Al. Vulpe, aceste topoare fac parte din *categoria B*, a topoarelor de luptă, cu muchia cilindrică²¹.

Unul dintre topoare a fost lucrat dintr-o gresie cu duritate ridicată (fig. 6/1), iar celălalt a fost confecționat dintr-o rocă de natură vulcanică, de culoare verzui-cenușie (fig. 6/2). În cazul ultimei picse se poate observa o reutilizare a ei, după spargere, în zona orificiului pentru fixarea cozii fiind destul de bine finisată. Analogii pentru cele două piese se găsesc tot în mediul culturii Noua, la Bălteni²² și Oglinzi²³, dar și în alte culturi ale epocii bronzului din Moldova, la Răcăciuni²⁴, Poiana²⁵, Roznov²⁶, Căndești²⁷, precum și în teritoriile învecinate, la Borodino²⁸.

Un alt topor interesant a fost descoperit la Topolița, în punctul *La izvor*, tot într-o așezare a culturii Noua (fig. 6/3). Și această piesă este fragmentară, reprezentând jumătatea inferioară a unui topor, probabil tot din categoria celor de luptă. Confecționat dintr-o rocă vulcanică, foarte dură, de culoare brună, toporul se remarcă prin câteva detalii tectonice deosebite. Piesa are, pe ambele fețe, câte o muchie în relief, care imită probabil cusătura de turnare a topoarelor de bronz. Și în zona orificiului pentru fixarea cozii prezintă câte o nervură orizontală, tot cu rol decorativ. Profilul este curbat, tăișul este ușor arcuit și prezintă câteva știrbituri. Pe teritoriul Moldovei, astfel de topoare au mai fost descoperite în județul Suceava, la

²¹ Al. Vulpe, **Depozitul de la Tufa și topoarele cu ceafa cilindrică**, în *SCIV*, 2, 1959, p. 271-272.

²² Ruxandra Maxim Alaiba, Iulia Marin, **Cercetări arheologice de suprafață în comuna Bălteni, județul Vaslui**, în *AMM*, IX-XI, 1987-1989, fig. 11/1.

²³ Gh. Dumitroaia, **Materiale și cercetări...**, fig. 26/3.

²⁴ Ersilia Tudor, **Un mormânt de la începutul epocii bronzului de la Răcăciuni**, în *SCIVA*, 2, 1974, fig. 3/2.

²⁵ R. Vulpe, Ecaterina Vulpe, **Les fouilles de Poiana**, în *Dacia*, III-IV, 1933, fig. 101/3.

²⁶ Gh. Dumitroaia, **Cercetările arheologice din județul Neamț (1996)**, în *MemAntiq.* XXI, 1997, p. 433, fig. 3/1.

²⁷ *Ibidem*, fig. 3/2.

²⁸ V. Dergacev, **Culturi din epoca bronzului în Moldova**, Chișinău, 1994, fig. 16; Elka Kaiser, **Der Hort von Borodino: krltische Anmerkungen zu einem berühmten bronzezeitlichen Schatzfund aus dem nordwestlichen Schwarzmeergebiet**, Bonn, 1997.

Botoșana²⁹ și Suceava-Dealul Zamca³⁰, dar cele mai multe topoare de acest tip se găsesc în zona nord-pontică³¹.

Cel de-al patrulea topor, caracteristic epocii bronzului, a fost descoperit în așezarea de la Topolița-*La nord-vest de sat*, dar starea fragmentară a acestuia nu permite o încadrare tipologică exactă. Lucrat dintr-o rocă vulcanică de culoare verzuie, toporul a fost spart în vechime și se mai păstrează doar muchia cilindrică a acestuia (fig. 6/4).

Privitor la rolul topoarelor de piatră cu muchia cilindrică, s-au emis diferite opinii. Care afirmă că aceste artefacte aveau o funcționalitate complexă. Literatura arheologică le atribuie topoarelor de luptă din piatră funcții diferite, precum acelea de arme, simboluri sociale și obiecte de cult³². Aceste funcții trebuie privite contextual, în funcție de locul descoperirii artefactelor, al materiei prime dar și în funcție de conținutul descoperirii.

Unii cercetători consideră că topoarele de luptă din piatră, așa cum arată și denumirea lor, erau simple arme, funcție presupusă pe baza asemănărilor cu topoarele similare de bronz, și au în vedere detaliile morfologice ale acestora: corpul alungit, profilul arcuit, muchia cilindrică, terminată cu un pseudo-disc, tăișul puternic curbat³³. Rolul combativ al topoarelor de piatră ar putea fi indicat, pe de o parte, de forma îngrijită a acestora, de duritatea rocii din care au fost lucrate și de urmele de uzură prezente pe muchie sau pe tăiș, iar pe de altă parte, asocierea unor astfel de artefacte cu alte arme de piatră și metal, pledează tot pentru funcția de armă.

În strânsă legătură cu funcția de armă a unor topoare de piatră, mai menționăm și o altă funcție a acestora, anume aceea de însemne sociale, pentru cei care le utilizau. În acest caz, se poate vorbi de un dualism funcțional: toporul ca armă îi confera un numit statut social purtătorului, în condițiile în care epoca bronzului a cunoscut numeroase conflicte intertribale. Din acest motiv s-a emis ideea că topoarele de luptă din piatră erau simboluri ale omului de arme, al luptătorului, al liderului grupului de războinci sau al liderului comunității în timp de pace³⁴.

Funcția de simboluri sociale pe care au putut-o îndeplini topoarele de luptă din piatră, ne este sugerată mai ales de modul de execuție deosebit de îngrijit al pieselor, decorul acestora, dar și de materiile prime de calitate superioară din care au fost lucrate, aduse de multe ori de la distanțe mari. Putem presupune că unele dintre materiile prime superioare, destinate confecționării artefactelor litice, erau sub controlul direct al liderului comunității și din acest motiv el are cele mai bune unelte

²⁹ B. Niculică, V. Budui, I. Mareș, **Considerații privind unele topoare de piatră, din epoca bronzului, descoperite în Podișul Sucevei**, în *Suceava*, XXIX-XXX, 2002-2003, fig. 5/3.

³⁰ *Ibidem*, fig. 2/2.

³¹ Elka Kaiser, *op.cit.*, fig. 24/2, 3; fig. 25/1-3, fig. 27/4, 6; M. Zápotocký, *Streitaxte und Streitaxtekulturen*, în *PamArch*, 57, 1966, fig. 13.

³² M. Șimon, M. Munteanu, **Despre trei topoare de piatră din epoca bronzului**, în *SympThrac*, 9, 1990, p. 105-106.

³³ *Ibidem*, p. 106.

³⁴ Constanța Boroneanț, C. Boroneanț, **Considerații asupra topoarelor „sceptre” din piatră, din epoca bronzului, pe baza descoperirilor de la Butimanu**, în *CAB*, IV, p. 91-106.

sau arme, întâlnite de multe ori în inventarul funerar al unor morminte.

Concluzii.

Recunoașterile arheologice de suprafață, efectuate în cadrul Depresiunii Neamț, au avut ca rezultat identificarea mai multor puncte eneolitice și din epoca bronzului. Artefactele litice șlefuite, descoperite în aceste puncte, se află în diferite stadii de prelucrare și pot fi grupate, după criteriul funcțional, în trei grupe: topoare, tesle, dălți.

Dacă pentru eneolitic, principala funcție a acestor artefacte litice era cea productivă, pentru epoca bronzului, se poate presupune că topoarele de piatră erau utilizate și ca arme sau simboluri sociale³⁵.

Pentru a completa informațiile de natură arheologică ne-am raportat și la unele observații experimentale, care ne-au oferit o serie de date referitoare la timpul de lucru și la modul în care erau confecționate unele artefacte litice șlefuite. Astfel, se poate considera că, pentru unele dintre piesele confecționate din piatră (în special pentru cele neperforate), nu se impunea o anumită specializare. Din acest motiv, în inventarul așezărilor eneolitice predomină piesele neperforate, confecționate din roci cu duritate scăzută, care puteau fi utilizate pentru o gamă diversă de activități.

În ceea ce privește artefactele specifice epocii bronzului, majoritatea sunt confecționate din roci cu duritate crescută, care impuneau o anumită specializare în confecționarea lor. Receptarea unor materii prime „de import” și a unor tipuri de unelte și arme din spațiile culturale învecinate, arată capacitatea comunităților epocii bronzului de a asimila valori materiale superioare, dar și participarea la schimburile intercomunitare.

Grinded Stone Artefacts from Enolithic and Bronze period discovered in Neamț Depression Summary

In this work, the author present a sum of lithic artefacts wich belong to the Chalcolithic and Bronze Age communities in the Neamț Depression.

To restore a lot of economic and social aspects of the prehistoric communities, beside archeological informations, we used experimental and microscopical observations.

The polished stone tools belonging to the Chalcolithic communities are classified, by the functional point of view, in: axes, adzes and chisels. This tools were mainly made of sedimentary roks (brown marls and sandstones).

For the Bronze Age, are descibed four axes, fragmentary, wich were discovered in Noua settlements. Typological, this artefacts are considered to be *battle-axes*, but we believe that they were used as well as weapons and social symbols.

The manufacturing process comprised a sequence of more or less operations: chopping, polishing, sharpening and drilling.

Stone tools processing it was a permanent occupation of the prehistoric communities complementary to the subsistence economic activities and to the household activities.

³⁵ Ibidem.

Nr.	Punct arheologic	Piese în curs de prelucrare			Piese finite			Încadrare culturală	
		topoare	tesle	dălți	topoare	tesle	dălți	Precucuteni	Cucuteni
1	Săcălușești-Dealul Valea Seacă	9	-	4	4	2	3	X	X
2	Topolița-La nord-vest de sat	-	-	-	1	2	-	X	-
3	Valea Seacă-Ferma de vaci	-	-	-	-	-	1	-	X
Total piese		9		4	4	4	4		

Tabel 1- Unelte de piatră șlefuită din eneolitic.

Nr.	Punct arheologic	Tip artefact	Nr. piese	Încadrarea culturală
1	Vânători-Neamț-La izvoare	Topor perforat	2	Cultura Noua
2	Topolița-La nord-vest de sat	Topor perforat	1	Cultura Noua
3	Topolița-La izvor	Topor perforat	1	Cultura Noua
Total			4	

Tabel 2- Unelte de piatră șlefuită din epoca bronzului.

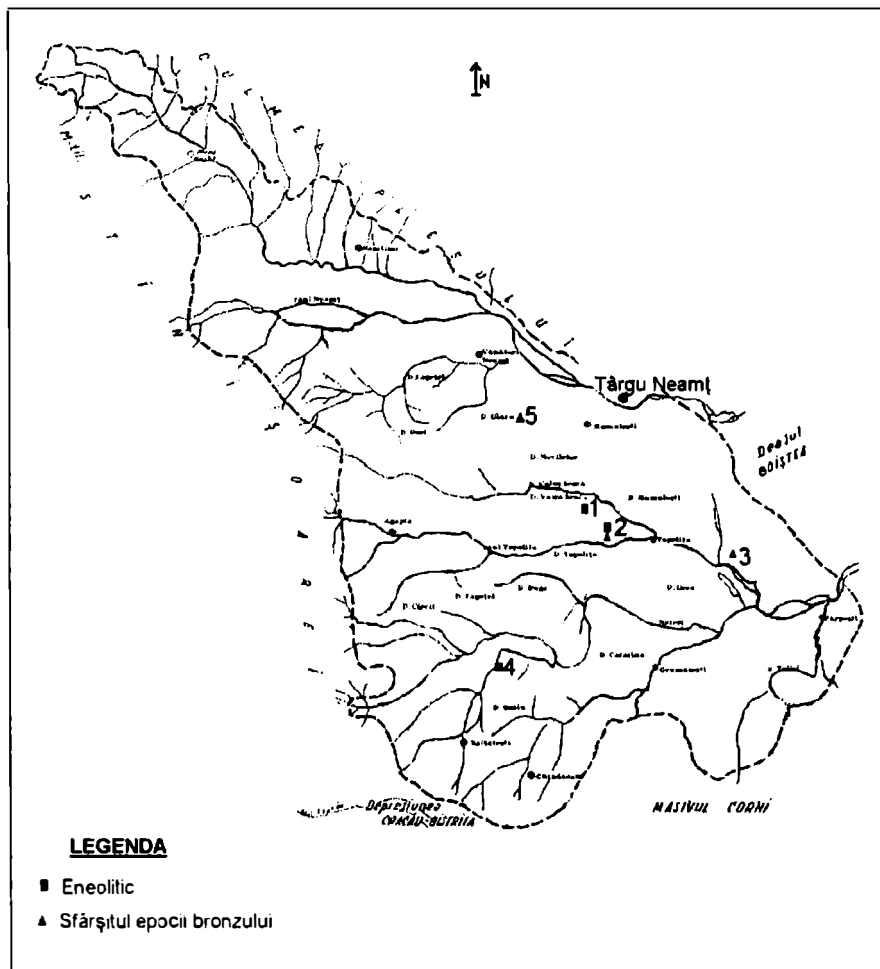

Fig. 1 - Depresiunea Neamț și punctele arheologice din care provin artefactele litice șlefuite: 1. Săcălușești-Dealul Valea Seacă; 2. Topolița-La nord-vest de sat; 3. Topolița-La izvor; 4. Valea Seacă-Ferma de vaci; 5. Vânători-Neamț - La izvoare.

The Neamț Depression and the archeological sites wich derive the polished lithic artefacts:
 1. Săcălușești-Dealul Valea Seacă; 2. Topolița- La nord-vest de sat; 3. Topolița- La izvor;
 4. Valea Seacă- Ferma de vaci; 5. Vânători-Neamț- La izvoare.

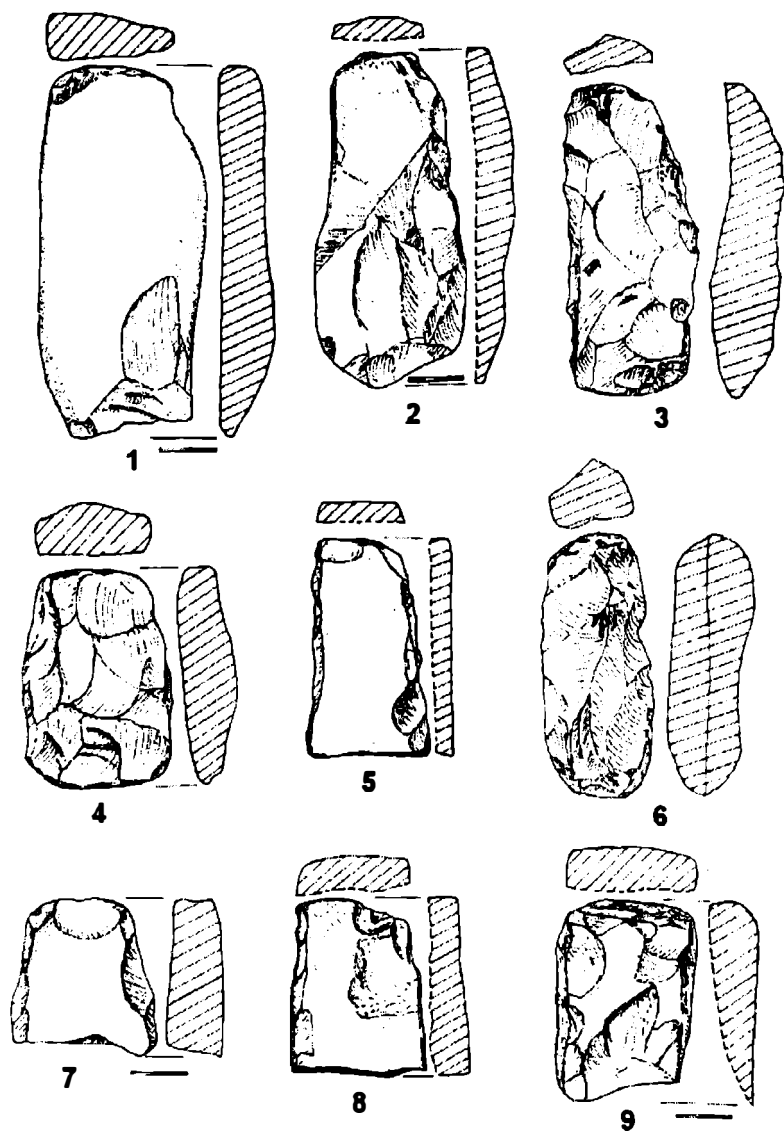

Fig. 2 - Artefacte litice în diferite stadii de prelucrare; 1-7, 9, Săcălușești-Dealul Valea Seacă;
 8, Topolița-La nord-vest de sat.

Lithic artefacts in diferent stages of processing; 1-7, 9, Săcălușești-Dealul Valea Seacă;
 8, Topolița-La nord-vest de sat.

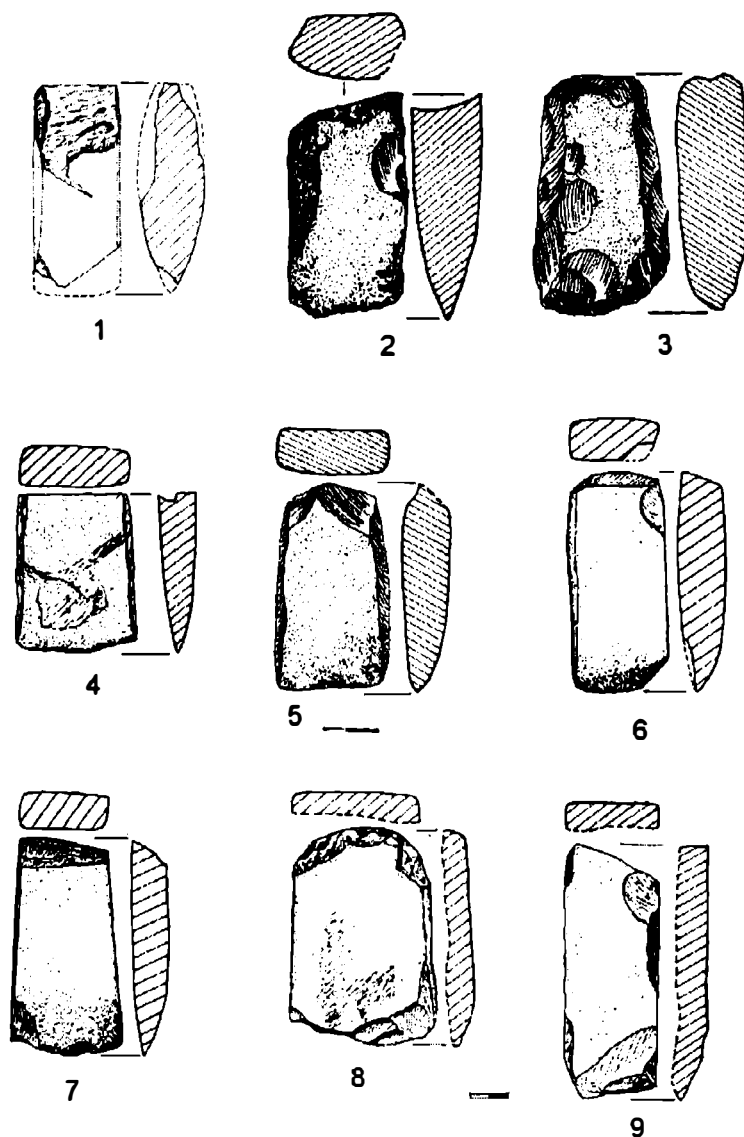

Fig. 3 - Artefacte litice șlefuite: topoare (1-4, 8), tesle (5-7), daltă (9); 1-5, 8, 9, Săcălușești - Dealul Valea Seacă; 6, 7, Topolița - La nord-vest de sat.

Polished lithic artefacts: axes (1- 4, 8), adzes (5-7), chisel (9); 1-5, 8, 9, Săcălușești- Dealul Valea Seacă; 6, 7, Topolița- La nord-vest de sat.
<http://www.cimec.ro/> <http://cmiabc.ro>

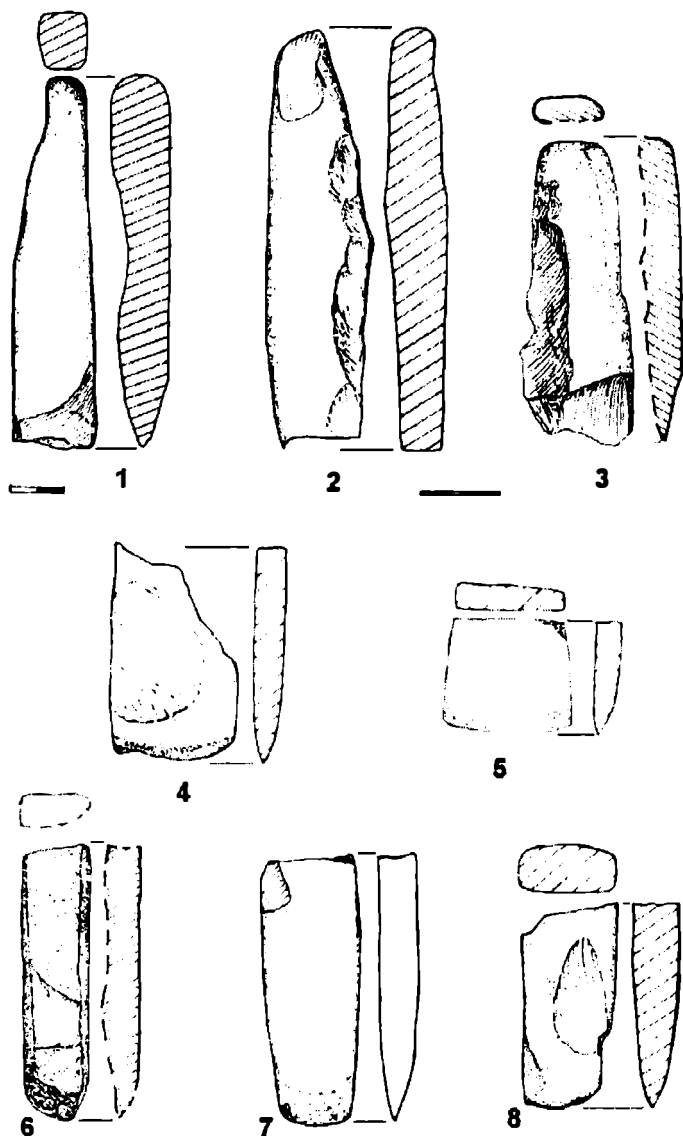

Fig. 4 - Dălți în diferite stadii de prelucrare; 1-4, 6-8, Săcălușești - Dealul Valea Seacă, 5, Valea Seacă - Ferma de vaci.
 Chisels in different stages of processing; 1- 4, 6- 8, Săcălușești- Dealul Valea Seacă; 5, Valea Seacă- Ferma de vaci.
<http://www.cimec.ro> / <http://cmiabc.ro>

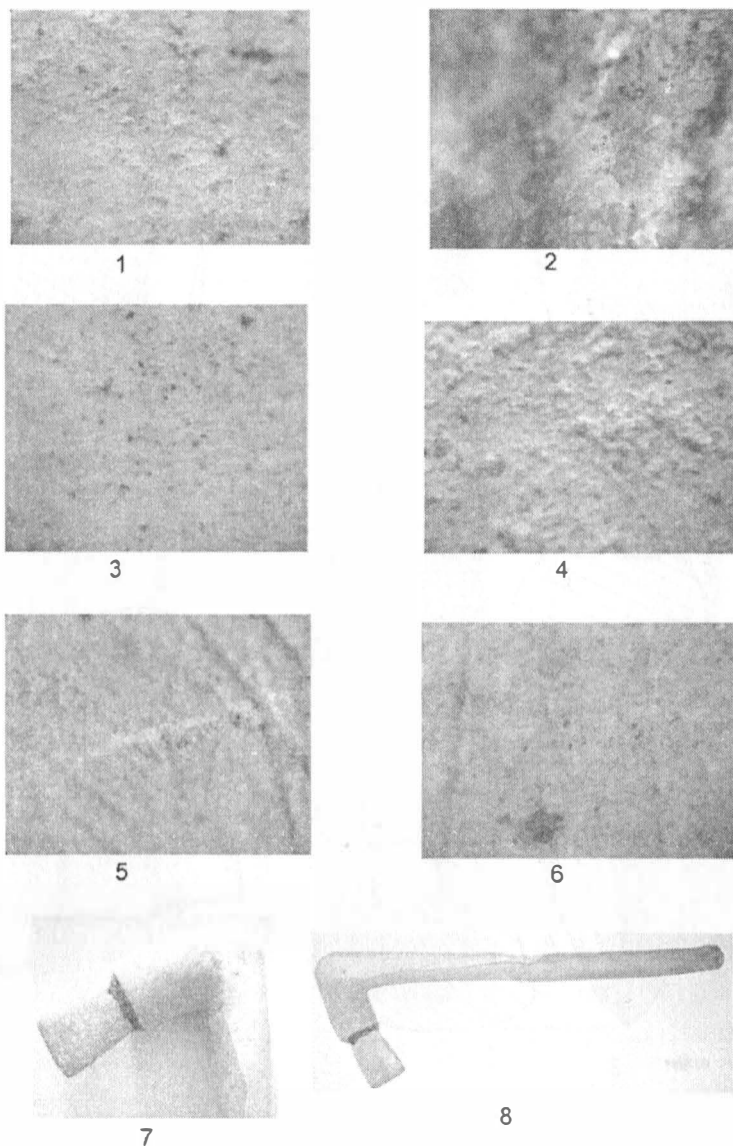

Fig. 5 - Structuri petrografice observate la microscop (1-6) și topor realizat experimental (7-8).
Petrographical structures observed by the microscop (1- 6) and experimental axe made (7-8).

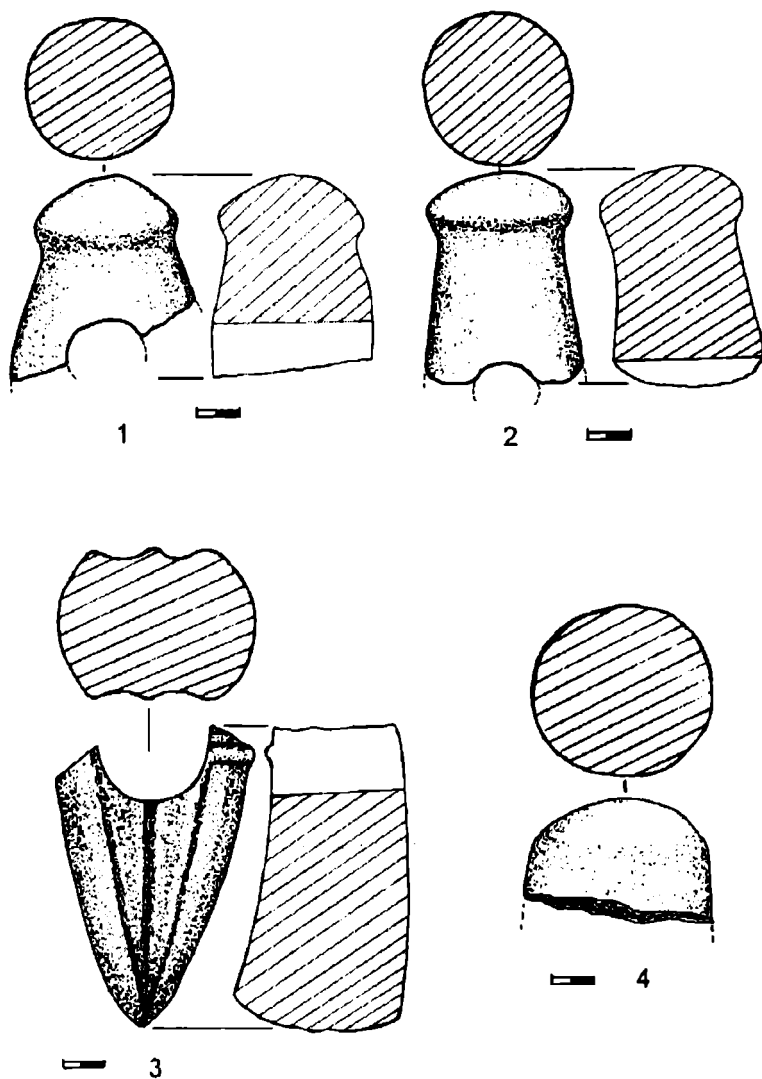

Fig. 6 - Topoare din epoca bronzului; 1, 2, Vânători-Neamț - *La izvoare*; 3, Topolița - *La izvor*; 4, Topolița - *La nord-vest de sat*.

Axes belonging to the Bronze Age; 1, 2, Vânători-Neamț - *La izvoare*; 4, Topolița - *La izvor*; 3, Topolița - *La nord-vest de sat*.

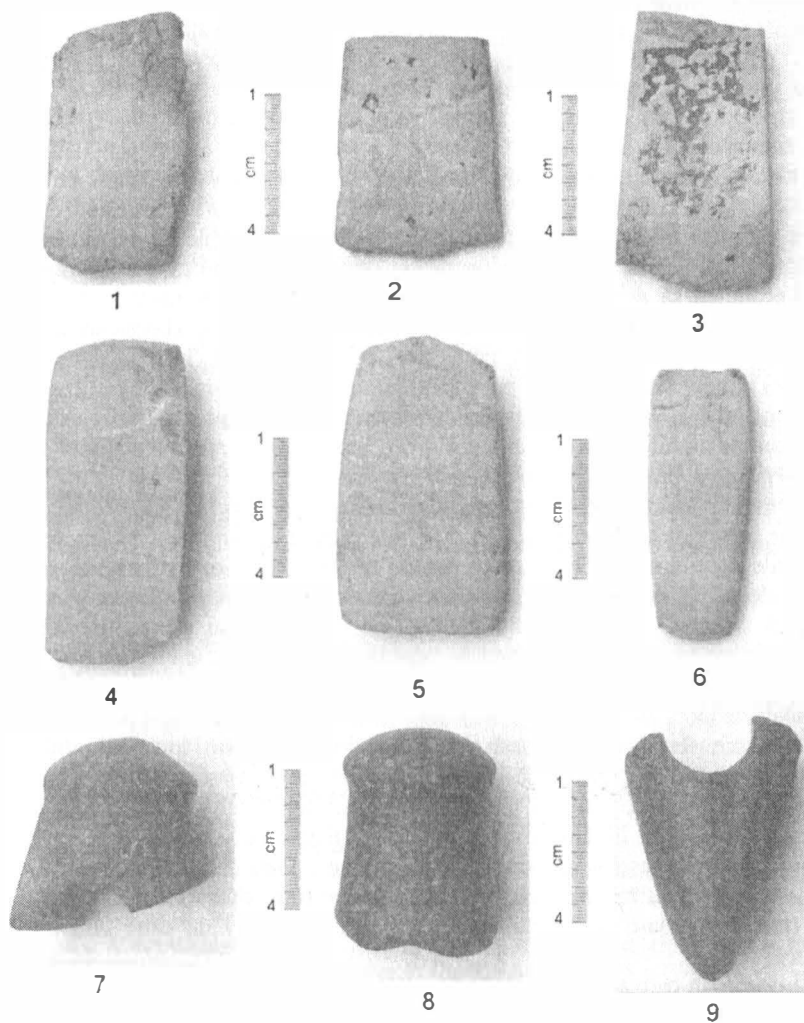

Fig. 7 - Artefacte litice din eneolitic și epoca bronzului; 1, 2, 4, 5, Săcălușești-Dealul Valea Seacă, 3, 4, Topolița-La nord-vest de sar; 7-8, Vânători-Neamț-La izvoare, 9, Topolița-La Izvor.

Lithic artefacts belonging to the Chalcolithic and Bronze Age; 1, 2, 4, 5, Săcălușești- Dealul Valea Seacă, 3, 4, Topolița- La nord-vest de sar, 7-8, Vânători-Neamț- La izvoare, 9, Topolița-La Izvor.